

הדף היומי ברכות יב-יח

דפים יג-טו

מהותה של קריאת שמע

בשיתוף בית המדרש בית אב ליצירה והתחדשות בתורה

הרצאות השבוע

ירושלים

יהדות

ד"ר אבינועם רוזנק, פילוסוף ומקובל משהחיה על קורבנות, במסגרת הסדרה פותחים שבוע, מכן ון-ליד, ז'בוטינסקי 43, יום א', 18:00
 הרב מרדכי אלון, פרשת השבוע, בית הכנסת ישורון, יום א', 20:30
 פרופ' שלום רוזנברג (מנחה), יהדות, תרבות ומדע – מפגשים עם אנשי מדע ורוח, מרכז שורשים, שמאי 13, יום א', 20:30, בתשלום
 הרב בני לאו, פרשת שבוע, בית הכנסת 'שורון', יום ד', 20:30
 ארו משה דורון, הנפש – ע"פ סיפורי רבי נחמן מברסלב מרכז שורשים, שמאי 13, יום ד', 20:30, הרב עדין אבן ישראל (שטיינלדץ), חסידות – חב"ד, מרכז שטיינלדץ, שכונת נחלאת, יום ה', 20:00
 הרב דניאל טבססקי, את ואני – פרקים ביוגיו, מרכז שורשים, שמאי 13, יום ה', 20:00.

ספרות והגות

אהרן אפלפלד יקרא מספרו החדש 'פולין ארץ ירוקה', תמול בשלוש, יואל סלומון 5, יום ג', 19:00
 ערב לכבוד צאת הכפר 'אני מלחמת האזרחים', מאת חיים גורי. משתתפים: דני הורוביץ, בנו כלב, חיים גורי. מרכז ז'ראר בכר, בצלאל 11, יום ג' 20:30, בתשלום
 ארכיטקט פנינה ליאונוב, תענוגי מרחב בין קפא, עגנון וז'ל, בית מדרש 'מתן', רשב"ג 30, יום ג' 19:45, בתשלום
 קולה של מילה, פסטיבל מופע שירה, 80 אומנים מתחילים ומחללים את המילה, משכנות שאננים, יום ג', 19:00 עד יום ה' 19:00, בתשלום
 הבנם השנתי החמישי של האגודה הישראלית להיסטוריה ופילוסופיה של המדע, מכן ון-ליד, ז'בוטינסקי 43, יום ד', 21:30-15:30; יום ה', 17:30-9:00

עוד

ארכיטקטורה והשית הציוני, משתתפים: חיים יעקבי, שלי כהן, יפעת וייס, ארדיאנה קמפ, מכן ון-ליד, ז'בוטינסקי 43, יום ב', 19:00
 יוסי מר חיים, קונצרטו לקולנוע, בסך הכל בולגו צ'ועניץ, הסרט: 'שעת הצוענים', סינמטק ירושלים, יום ה', 20:00

גוש דן

יהדות

הרב יצחק בונסון, חסידות ברסלב, מדרשת 'שיר חדש', ארלוזורוב 86 ת"א, יום א', 20:00, בתשלום
 הרב יעקב אריאל, סוגיות סוציאליות בהלכה, אונ' בר אילן – המדרשה לבנות, יום ב', 18:00, נשים בלבד
 ד"ר גדעון בוקה, השימוש בכתבי הקודש במאניה היהודית העתיקה, אונ' ת"א, בנין גילמן, אולם 223, יום ג', 12:00, בתשלום
 ישי מאיר, סיפורי בראשית לאור תורת הסוד, בית תמי – מרכז בעלי המלאכה 16 (גינת שניקין), יום ג', 20:00, בתשלום
 הרב שלום ארוש, חסידות – ברסלב, בית הכנסת על שם חללי צה"ל, רח' המעצילים פינת המצודה חולון, יום ה', 22:30

ספרות והגות

ערב לכבוד צאת ספרו של פרופ' רב שורץ, 'אתגר ומשבר בחוג הרב קוק', אונ' בר אילן, בנין יהדות, אולם בק, יום ד', 18:30
 כנס על יצירתו של נתן אלתרמן, אונ' ת"א, בנין גילמן, יום ה', 19:00-9:30
 א"ב יהושע, אפיוני יסוד לעלייה הפיקרסקית – ע"פ דון קישוט של פרונופס, אונ' ת"א, בנין גילמן, אולם יונה אתינגר (144), יום ה', 12:00, בתשלום
 מיכאל וולפה, לוח השנה ומעגל החיים במוזיקה, מרכז בינה, סמינר אפעל, יום ו', 10:00, בתשלום

חיפה

ספרות והגות

במבון – יהודי אירופה במאה הי"ח, כנס לזכר עמנואל שוחט, אונ' חיפה, בנין אשכול מצפור עופר, יום ב' 20:00-16:00 ויום ג' 20:00-8:00
 ד"ר מיכאל גרץ, לימודי היהדות בנרמניה אחרי 1945, אונ' חיפה, בנין אשכול חדר 2901, יום ג', 8:30 בבוקר
 כנס על יצירתו של נתן אלתרמן, אונ' חיפה, בנין אשכול מצפור עופר, יום ד', 19:00-9:30, יזמו השני של הכינוס נערך בתל אביב

השרון

יהדות

איתמר פרלמן, פנימיות התורה, בית הכנסת 'חברת משניות', שכ' תחמומני, פרדס חנה, יום א', 22:00, בברים בלבד
 הרב שמעון טייכנר, חסידות – ברסלב, ערן – מקום לשבת, דרך הנריב 29, פרדס חנה, יום ג', 20:00
 אורי וינגרוד, תורת ימימה, ערן – מקום לשבת, דרך הנריב 29, פרדס חנה, יום ד', 19:30

כוונת הלב

הרמב"ם בפתחה להלכות קריאת שמע כותב, "ומקדימין לקרוא פרשת שמע מפני שיש בה ייחוד השם, ואהבתו ותלמודו, שהוא העיקר הגדול שהכל תלוי בו". בניסוח זה של הרמב"ם נכללים בצורה מחודשת גם דברי רשב"י (ותלמודו) וגם דברי ר' יהודה ש'ע בן קרחה (ייחוד השם). שני היסודות הללו מהווים שתיים ממצוות התשתית שהרמב"ם מכנה "יסודי תורה", והמוגדרים על ידו בפרקים הראשונים של ספרו משנה תורה.

מחלוקת התנאים המובאת בכרייתא ברף יג., "עד איפה צריכים כוונת הלב", מבטאת נאמנה את הדג"ש שים השונים במצווה. לשיטת רבי אליעזר החיוב לכוון הוא בשני הפסוקים הראשונים בלבד, כלומר מ"שמע ישראל" עד "ובכל מאדך" (בלי מצוות תלמוד תורה). לדעת רבי עקיבא החיוב לכוון הוא בכל הפרשה הראשונה של קריאת שמע. שיטה מחמירה היא דעת ר' יאשיה המצריך גם כוונה בפרשת והיה אם שמוע (רש"י שם ד"ה אמר ר' יאשיה). ר' מאיר מקל וקובע שחיוב הכוונה הוא רק בפסוק הראשון "שמע ישראל". להלכה פסק רבא שם בגמרא כדעת ר' מאיר, שחיוב הכוונה הוא בפסוק הראשון בלבד, ובשיטה זו הלכו הראשונים והשולחן ערוך. בפסוקים האחרים, אף שאין חובה לכוון למשמעותם, יש אומרים שצריך להתכוון לקראם לשם מצוות קריאת שמע, שכן מצוות צריכות כוונה. ההלכה אומרת שכוונה היא לעיכובא, כלומר אם אדם לא כיוון את פשט הפסוק הראשון של קריאת שמע, לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולאומ"ו (שו"ע א"ח ס ה).

דב ברקוביץ' ואבי כהנא

יום שני, ברכות דף ז

עמוד א' הוא בעל אופי 'תיאולוגי': דיון בתפילתו של הקב"ה (והברייתא הנודעת של ר' ישמעאל בן אלישע, "פעם אחת נכנסתי להקטיר"), ברגעי זעמו, ובבקשות משה מה' ובכללן מהותה של ההתגלות בנקרת הצור. כל עמוד ב' עוסק במימרותיו של ר' יוחנן משמו של ר' שמעון בר יוחאי; בין הנודעות שבהן "מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה" ו"גדול שימור" שה של תורה יותר מלימודה".

יום חמישי, ברכות דף י

דף זה עוסק, רובו ככולו, בדברי חכמים על ענייני מקרא שונים: ראשית בהתמודדות עם טענות צדוקים ואחר כך, בהרחבה, בדיונים על דמותם של דוד המלך ("דר בחמשה עולמות ואמר שירה"), חזקיהו (פרשת מחלתו, ויחסם של חכמים לדברים שתיקן) ואלישע (פרשת השונמית). מימרותיו של ר' יוסי בר' חנינא כפ"ר רשה זו ובענייני תפילה חותמים חלק זה. השאלה מה הפסיד מי שאחר לקרוא את שמע בבוקר נידונה בסוף עמוד ב', ואחריו מובאת המשנה השלישית.

תשובות לארבע קושיות (עמ' 26)

1. א. הזהב העשוי למלאכה (מס' ככרות + שקלים בורדים); ב. הכסף כנ"ל; ג. מספר שוקלי מחצית השקל
2. בגדי השרד הנוכרים בפרק ל"ט פס' א נועדו לכי - סוי הכלים בעת המסעות (ע"פ רש"י שם)
3. זויים (לה, כ"ח)
4. אבני זכרון (לט, ז')

דעתית מיוחדת. גישה זו מקבלת ביטוי מפורש בדברי רבי יוחנן בסוף העמוד שם, "הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה, ייפנה, ויטול ידיו, ויניח תפלין, ויקרא ק"ש ויתפלל - וזו היא מלכות שמים שלמה". כלומר, ביצוע של סדר קבוע של עבודה מעשית כל בוקר בשעת הקימה, סדר הכולל את אמירת "שמע" כחלק משרשרות הברכות ומצוות, הוא הנותן ביטוי להתחייבות של אדם מאמין לקבלת בורא עליו כמ"צווה וגודר, ולא דווקא ההתבוננות שכלית או רוחנית בתוכן של "שמע" מתוך קריאת הפסוקים.

מצוות תלמוד תורה

לעומת אלה, רבי שמעון בר יוחאי רואה את קריאת שמע כמצוות של תלמוד תורה, "המביא לידי מעשה". התודעה האמונית מעוצבת על ידי התבוננות ולימוד. יש לציין שפתיחת הפרק אכן רומזת למימד הלימודי של מצוות קריאת שמע, על ידי שימוש מכוון ודו-משמעי במשנה בפועל "קרא" – "היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא, אם כוון לבו יצא". בחיבור בין "לקרוא בתורה" לבין "זמן המקרא" נוצרה זיקה מכוונת בין קריאת הפסוקים של "שמע" כמעשה של לימוד לבין קריאת אותם הפסוקים כמצווה מיוחדת מדאורייתא. רק כוונתו של הקורא עשויה ליצור את ההבחנה בין קריאה זו לקריאה זו. נדמה שרשב"י רואה כעיקר בפרשת שמע את הפסוקים "ושנתם לבניך ודיברת בס", שכן הלימוד הוא מרכז של קבלת עול מלכות שמים לשיטתו. קבלת עול מלכות שמים של הפרט מקבילה בכך לקבלת העול של הרבים – שכן לשיטת רשב"י במכילתא שהבאנו לעיל, קיבלו ישראל את מלכות ה' עליהם במתן תורה (באמירת 'אנכי') ולא ביציאת מצרים.

אם החמצתם – תקציר דפי השבוע שהיה

שבת קודש, ברכות דף ה

מימרות ר' לוי בר חמא פותחות את העמוד, ובכללן זו הקובעת כי אף המשנה והגמרא ניתנו למשה בסיני. מימרות ר' יצחק בעניין ק"ש שעל המטה מוליכות לסוד גיית הייסורין המפותחת סביב המושג ייסורים של אהבה (ע"א) ושלילת חכמים בייסורים (ע"ב). בתוך כך מובאים דברי רשב"י ששלש מתנות ניתנו ע"י ייסורין (תורה, א"י, העוה"ב) וסיפור ביקורו של ר' יוחנן בביתו של ר' אליעזר ובכיתתם על יופי זה שיבלה בעפר. בסוף מובאות כמה מימרות של אבא בנימין בענייני תפילה.

יום שלישי, ברכות דף ח

רובו של עמוד א' עוסק במעלת התפילה עם הצי"כ בור והתפילה בבית הכנסת. שורת מימרות בשם רבי אמי (ובהם "גדול הנהנה מייגעו יותר מירא שמים") חותמת את העמוד. מצוות השלמת הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום, מעסיקה את הגמרא בתחילת עמוד ב'. לאחר מספר אבחנות לגבי מדיים ופרסיים, נפתח דיון על סוף זמן קריאת שמע של ערבית, ועל מעמדו המיוחד של פרק הזמן שבין עלות השחר לנץ החמה.

יום שישי, ברכות דף יא

במשנה למדנו כי בית שמאי לומדים את המלים "ובשכבך ובקומך" כמורות על מצב הגוף בעת האמי"רה. הגמרא בעמוד א' דנה בפרשנות "ובלכתך בדרך" לשיטתם, ובלגיטימיות של החמרה כאשר נפסקה הלכה כבית הלל בנושא זה ובנושאים אחרים. המשנה הרביעית העוסקת בברכות קריאת שמע מובאת בסוף העמוד, ועמוד ב' כולו מוקדש לדיון על נוסח ברכות אלה, על התלות ביניהן ועל הקשר בין ברכת אהבה לברכת התורה.

לימוד יומי

שבת, א אדר ב' < שישי, ז אדר ב'

ברכות יב < ברכות יח
 שביעית ז, ד-ה < שביעית ח, ט-י
 יחזקאל מז-מח < הושע יא-יב
 או"ח שכו, א-ג < שחכ, ב-ד
 פסולי המוקדשין א < פסולי המוקדשין ז
 מעשה הקרבנות יט, תמידים ומוספים א-ב
 פסולי המוקדשין ה-י

בבלי
משנה
מקרא
הלכה
רמב"ם
רמב"ם ג"פ